

Karl O. Christiansen 1908-1976

Af professor, dr. jur. KNUD WAABEN, København

Professor, dr. jur. Karl O. Christiansen døde den 22. maj i år i Minneapolis. Han var gæsteforsker ved University of Minnesota og rantes af et hjerteslag da han om aftenen var på vej hjem fra et besøg hos en kollega, med hvem han havde drøftet sin store tvillingundersøgelse. Christiansen havde tidligere fået påmindelser om at hjertet ikke var evigvarende. Men han havde befundet sig godt både under dette ophold og på andre lange rejser, som han i de senere år foretog sammen med sin hustru. Talrige faglige forbindelser og personlige venskaber var blevet knyttet i hans flittige forskerliv, og nu, da de tidligere års arbejdspress i det hjemlige faglige milieu var taget noget af, havde han stor glæde af at møde kolleger i det fremmede og se nye steder.

Det sociologiske og statistiske orienterede studium af kriminaliteten var på det nærmeste ukendt hos os, da Karl O. Christiansen som student og ung magister i filosofi fik interesse for kriminologien. Blandt de første tilskyndelser må nok regnes det prisopgavespørgsmål ved Københavns Universitet om begrebet ansvarlighed, som han besvarede i 1934. Det førte ham ind på et studium af den franske sociologiske skole, navnlig Paul Fauconnet. Efter magisterkonferensen i 1937 gik vejen langsomt men sikkert i retning af den solide empiri. Et vigtigt stadium på vejen var bekendtskabet med Franz Exners „Kriminalbiologie“, som han introducerede for danske læsere i en lang artikel om „Kriminologiens fundamentale problemer“ (1940). Hos Exner fandt han både sociologiske perspektiver og interesse for den psykiatrisk-biologiske forskning, der iøvrigt var den side af kriminologien som havde hævdet sig bedst i Danmark. I denne artikel omtalte han første gang tvillingforskningen. Skønt Christiansen senere kom til at stå den amerikanske og engelske kriminologi nær, blev der i hans interesser og metoder bevaret påvirkninger fra den europæiske kriminologi som Exner repræsenterede.

I mange år kom det til at præge Christiansens tilværelse at han ikke havde de bedste ydre betingelser for at slå ind på et forskerspor. Det var før forskningsrådenes og stipendiernes og de faste stillingers tid, og det var ikke at vente at nogen kunne leve af at være kriminolog. Fra 1937 virkede han i en årrække som manuduktør i filosofi, men han lagde også grunden til en frugtbar kontakt med den praktiske kriminalforsorg, bl. a. som personundersøger i „Dansk Værne- og Tilsynsselskab“ og ved ansættelser i anstalterne i Vridsløselille og Herstedvester. Her

meldte sig også de første forskningsopgaver. Nogle resultater blev publiceret som meddelelser fra „de kriminologiske undersøgelser ved statsfængslet i Vridsløselille“. Heraf kunne man se at en forskning begyndte at blive sat i system. Men det var nu ikke så meget undersøgelserne som Christiansen selv der var ved at blive en institution. Han var selvskreven til en stilling som extern lektor ved Københavns Universitet, da kriminologi i 1944 blev kursusfag for de juridiske studerende.

Det stillede sig så heldigt at der også blev mulighed for at tage mere omfattende opgaver op indenfor fængselsvæsenet. Den første store undersøgelse var den som hed *335 statsfængselsfanger*, gennemført i samarbejde med *Georg K. Stürup* (1946). Forfatterne arbejdede senere i flere omgange med en publikation på engelsk, men stødte på praktiske vanskeligheder, og undersøgelsen er desværre upubliceret. Der var ellers heri interessante forsøg på at skelne mellem forskellige typer af kriminelle levnedsløb, til trods for at udgangsmaterialet — et relativt hårdt belastet klientel i en enkelt institution (Vridsløselille) — måtte synes at sætte grænser for de mulige generaliseringer. Fængselsmæssige planlægningsopgaver var udgangspunktet for den undersøgelse af *Mandlige arresthusfanger i Københavns fængsler* som Christiansen gennemførte sammen med *Karen Berntsen* (1955, med senere efterundersøgelse). Den er blevet stående som et vægtigt kriminologisk arbejde baseret på experiment og har fået en særstilling i litteraturen om sanktioners effektivitet i kraft af forfatternes konklusion: at det gør en forskel om man behandler indsatte på den ene eller den anden måde. Dette blev ikke typisk for de undersøgelser af effektivitetsproblemet som dengang begyndte at blive almindelige. Christiansens ansættelse i fængselsvæsenets indrulleringskontor under retsopgøret gav ham det materiale som i 1955 indbragte ham den juridiske doktorgrad. Det drejede sig om to publikationer: først den kriminografiske oversigt *Mandlige landssvigere i Danmark under besættelsen* (1950), senere den mere teoretisk prægede *Landssvigerkriminaliteten i sociologisk belysning* (1955), en afhandling der viste forfatterens sikre greb om den statistiske analyse af det store materiale, men også vanskelighederne ved at anvende almindelig kriminalsociologisk teoridannelse på et så atypisk materiale af lovovertrædere.

Først efter at disse store arbejder var afsluttet fik Karl O. Christiansen mulighed for at blive forsker og lærer i heltidsstilling. Det skete da Kriminalistisk Institut blev oprettet i 1957. Fra 1958 var han docent, fra 1967 professor i kriminologi. Gradvis havde han siden 1940'erne opbygget en kriminologi på dansk grund. Han blev den selv lærte autoritet som mange opsøgte, — når det da ikke var ham der kaldte på dem, for han havde alle dage en

umådelig lyst til at sætte andre i gang eller knytte sig til andre i en fælles indsats. Utrættelig brugte han sin tid på at læse andres projekter og udkast, gennemdrøftte dem og give sine gode råd, ikke mindst sin opmuntring. Selv vedblev han med at søge belæring hos andre overalt hvor han fandt tegn på at de videnskabelige metoder kunne udvikles videre. Det gjaldt bl. a. hans forhold til den teoretiske statistik.

Men så ny var kriminologien i Danmark, og så beskedne var i mange år forholdene ved Kriminalistisk Institut, at der let kunne være kommet til at mangle afgørende impulser, hvis ikke det nordiske samarbejde havde føjet en ny dimension til Karl O. Christiansens arbejde. I 1958 afholdtes det første nordiske forskerseminar i kriminologi, i 1961 oprettedes „Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi“ som Christiansen blev medlem af fra starten (han var formand i årene 1965—70). Samarbejdsrådet blev rammen om adskillige aktiviteter, først og fremmest årlige seminarer af forskellige slags. Her kom Christiansen i forbindelse med mange forskere, de fleste yngre end han selv, i hvert fald af år. Og han — der jo ivoøvrigt sjældent var Christiansen men ganske enkelt Karl Otto — blev en central skikkelse i dette samarbejde, i lige grad beundret for sin faglige indsigt og afholdt for sine personlige egenskaber. Han bidrog mere end nogen anden til at der gennem hele samarbejdet kom til at løbe stærke undertoner af personlig forbundenhed og glæde ved samværet. Det skal dog ikke skjules at han på et senere tidspunkt også kom til at se yngre fagfællers entusiasme — eller „engagement“ — styre den kriminologiske debat i retninger hvor han ikke af hjertet kunne være med. Det gjaldt de ofte så konfliktladede konfrontationer mellem kriminologi og kriminalpolitik. Karl O. Christiansen slog aldrig af på sine krav om grundighed ved udvælgelsen og bearbejdelsen af materialer, ved tolkningen af undersøgelsesresultater og ved formuleringen af kriminalpolitiske konklusioner. Hans videnskabelige ideal var noget så gammeldags og ufor-gængeligt som en høj grad af objektivitet.

Selvom det lå Karl O. Christiansen på sinde at fastholde skellet mellem forskningsresultater og kriminalpolitisk aktivitet, kunne ingen beskyldte ham for at stille sig køligt overfor debat om lovovertrædernes stilling i samfundet og om straffesystemet. Social og medmenneskelig forståelse lå ham i blodet fra de unge år. Mest direkte kom hans synspunkter til udtryk i kronikker og andre artikler, hvor også hans sprog havde den lethed og humor som alle kendte fra den personlige omgang med ham. Man ville have svært ved at karakterisere denne form, for den rummede mange ingredienser såsom mildt drilleri, paradokser og især det velovervejede understatement som ikke bør savnes i en tid hvor den højtrøstede overdrivelse ofte foretrækkes. I videnskabelig

form vendte Christiansen tilbage til en kriminalpolitisk problemstilling da han i 1970 var ved at have afsluttet sit omfattende arbejde med en revideret udgave af *Stephan Hurwitz' Kriminologi* (1968—71). Efter opfordring fra straffelovrådet gennemførte han i 1970—71 sammen med andre undersøgelsen af *Effektiviteten af forvaring og særfængsel m. v.* Et ophold ved FN's institut i Japan 1973—74 gav ham anledning til at gennemtænke mange aspekter af kriminalpolitikens stilling i nutiden. Han fremlagde sine synspunkter i FN-instituttets skriftserie under titlen „Some Considerations on the Possibility of a Rational Criminal Policy“.

Karl O. Christiansens bøger er nævnt i det foregående. Men bogtitler alene giver ikke et dækkende billede af hans videnskabelige produktion. Det var i virkeligheden hans foretrukne arbejdsform at gå mere etapevis til værks, formulere velafgrænsede opgaver og publicere resultaterne i tidsskriftafhandlinger, seminar-rapporter o. l. Centralt placeret i hans forfatterskab er en lang række overvejende statistisk-deskriptive studier over kriminaliteten i Danmark: kriminalitetsudvikling, kriminalitetsfrekvens, recidiv og ungdomskriminalitetens særlige problemer. Også her fremkom mangt og meget som resultat af et godt tilrettelagt samarbejde med andre.

Den store tvillingundersøgelse nåede Christiansen ikke at afslutte. Den havde beskæftiget ham gennem mange år, og det er næppe for meget sagt at den i kraft af materialets beskaffenhed og den metodiske grundighed havde alle forudsætninger for at blive den hidtil bedste undersøgelse på området med dets klassiske problemstilling om arv og milieu. Mange resultater var allerede blevet publiceret, andre kan formentlig endnu føjes til. Men der vil være væsentlige dele af konklusionerne som kun Christiansen kunne have givet en definitiv formulering.

Karl O. Christiansen har efterladt et stort savn. Men der lever efter ham en betydelig faglig indsats som vil sætte sig spor, fremfor alt mindet om en god ven.

Knud Waaben